

Stadsmissionens kyrka S:t Johanneskyrkan – ett andligt centrum

Göteborgs kyrkliga stadsmission kom till 1952. Ungefär 100 år efter Stockholms stadsmission. Hur kom det sig?

I Göteborg tog sig det kristet sociala engagemanget vid 1800-talets mitt ett annat uttryck. En man, som tidigt såg de sociala och andliga följderna av den hastigt industrialiserade och växande staden var dåvarande domprosten Peter Wieselgren. Han är mest känd för sina pionjärinsatser i kampen för folknykterhet. Mindre känt är, att Wieselgren var en föregångare när det gällde att nå nya befolkningsgrupper i storstaden med socialt arbete och det kristna budskapet.

Från mitten av 1800-talet hade Masthuggsbergen börjat täckas av en vildvuxen bebyggelse. Det var industrin och sjöfarten som drog till sig nya grupper av arbetare med deras familjer. Dessa nybyggare var kyrkligt hemlösa. De saknade helt enkelt bänkplatser i stadens kyrkor, och Masthuggs kyrkan fanns inte på den tiden.

Så därför hände det att den vithårige prosten Wieselgren predikade i det fria i Nya Allén eller på Järntorget. Han ville nå skarorna av fattiga arbetare med evangelium, de som inte fick plats i den fina Domkyrkan, eller helt enkelt inte ägde några söndagskläder, på den tid då man klädde upp sig för att gå i kyrkan.

Den åldrande prostens engagemang blev en utmaning till en rad andligt intresserade göteborgare. Man skämdes lite för att deras vördade domprost skulle behöva stå ute på torgen, och inte hade någon lokal för verksamheten.

I slutet av maj 1862 publicerade man en lista för insamling av frivilliga bidrag till en kyrkobyggnad i Masthugget, med motiveringen att övriga kyrkor; Carl-Johans, Haga och Domkyrkan, var överfulla på söndagarna och att många av Masthuggets invånare var tvungna att gå hem utan att ha kommit in i kyrkan. I november samma år hölls ett sammanträde där man tillsatte en byggnadskommitté på fem man. Det betonades i det första protokollet att den nya kyrkan skulle ha *fria bänkplatser*, en princip som för denna nya kyrkostiftelse var av grundläggande betydelse. Man ville avhjälpa den skriande bristen på kyrkorum och garantera platser för Masthuggets fattiga befolkning, i väntan på att det skulle bildas en Masthuggsförsamling i traditionell mening.

1866 stod den nya kyrkan färdig. Själva invigningen förrättades av domprosten Wieselgren och i gudstjänsten predikade Peter Fjellstedt, en internationellt känd profil i Svenska kyrkan. I fortsättningen skulle Wieselgren ansvara för söndagsgudstjänsterna i den nya kyrkan som helt var byggd av frivilliga medel, och drevs av en fristående kyrkostiftelse.

Wieselgren hade kontakter över hela landet med "inre missionens" folk, och var inte rädd för att bryta mönstret och låta även lekmän (lekman = inte präst eller diakon) predika. Pingstdagen 1867 predikade den kände lekmanpredikanten Carl-Olof Rosenius, en av dem

som varit med och startat Stockholms Stadsmission 15 år tidigare. Det blev för övrigt denne märklige förkunnares sista predikan i en kyrka. Han drabbades i Johanneskyrkans predikstol av en stroke, och fick hjälpas ner till sakristian.

Peter Wieselgren betraktades av många som en social revolutionär och vänsterman i kyrkliga sammanhang. Under åren som följde efter Wieselgrens död 1877, så fortsatte man arbetet i hans anda i den annorlunda kyrkan.

Man fick, efter ansökan i en kunglig skrivelse, tillstånd att anställa präst och förrätta gudstjänst inom Svenska kyrkans ram. Och i samma skrivelse nämns att man ska bedriva själavård " ej blott bland de främmande svenske, norske, danske och finske sjömän, utan även åt andra, vilka önska i denna kyrka få ta emot den heliga nattvarden..."

Därmed knöts S:t Johanneskyrkan till den kyrkliga *sjömansvården* i Göteborg, och har ända fram till 1980-talet varit "sjömansförsamlingen" i staden.

S:t Johanneskyrkan har en tradition av öppenhet och förnyelse. Här bildades den första kyrkliga ungdomsföreningen i Göteborg 1904, vilket säkerligen betraktades med skepsis i dåtidens göteborgska kyrklighet.

Långt innan det fanns en speciell studentpräst var S:t Johanneskyrkan under flera decennier, (från 30-talet) *studenternas speciella kyrka*. För denna verksamhet svarade en speciell kommitté av lärare och studenter.

Under en period var kyrkan centrum för en omfattande bibelstudieverksamhet, med ett 30-tal bibelsamtalsgrupper, när detta ännu var en ovanlig arbetsform i kyrkan.

S:t Johanneskyrkan var också den plats där de första kyrkospelen sattes upp i Göteborg; Olov Hartmans "Profet och timmerman", där kyrkan i första akten föreställde ett skepp. Detta har upprepats också 2011 under teaterföreställningen "Breaking the waves".

Kyrkan stod praktiskt taget oanvänd i börja av 90-talet, sedan man slutat använda den som sjömanskyrka. När Stadsmissionen 1996 fick börja verksamhet i S:t Johanneskyrkan, så hämtades inspiration från Kirkens bymisjon i Oslo som hade startat Töjenkirken med café, öppen verksamhet och gudstjänstliv. Allt detta blev också viktiga delar i S:t Johanneskyrkan, som dessutom blivit ett centrum för självhjälpsgrupper inom tolvstegsörelsen.

Att Stadsmissionen fick ta över S:t Johanneskyrkan var som att sluta cirkeln från 1800-talet, med "de fattigas kyrka" och dess kopplingar till de kretsar som startat Stockholms Stadsmission. S:t Johanneskyrkan har under hela sin existens varit en förnyelsens plats, med ett rikt andligt liv, med öppenhet, mångfald, högt till tak och med låga trösklar.

Den är ett hoppets tecken och en plats där det glada budskapet om Jesus Kristus är bärande.

/Bo-Lennart Johansson